

Gazä başgaça seretmek

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Gazä başgaça seretmek GAZÄ BAŞGAÇA SERETMEK

Gazada uly adamzat tragediýasy bolup geçýär...

Eýse parahatçylygy nädip getirmeli? Çözüdiň näderejede kyndygyny bir mysal bilen aýdyp bereýin:

Jimmi Karter 1977-nji ýylda ABŞ-nyň prezidenti bolup işe başlady. Demokratik partiýadan saýlanan prezidentiň birinji maksady Palestina-Ysraýyl konfliktini doly çözmekdi. Onuň meselä garaýşy özünden öňkülerden tapawutlanýardy.

ABŞ-nyň meselesi çözüdiň merkezinde – Daşary işler ministri Genri Kissinžeriň täsirindäki «korabl diplomatiýasy» bardy. Bu çemeleşme Palestinany hasaba goşmazdan diňe Ysraýylyň we onuň goňularynyň arasyndaky ikitaraplaýyn ylalaşyklara üns berip çözüde gelmekdi!

Karter bu perspektiwanyň tersine palestinalylar üçin ýurt ideýasyny öňe süren ilkinji prezident boldy.

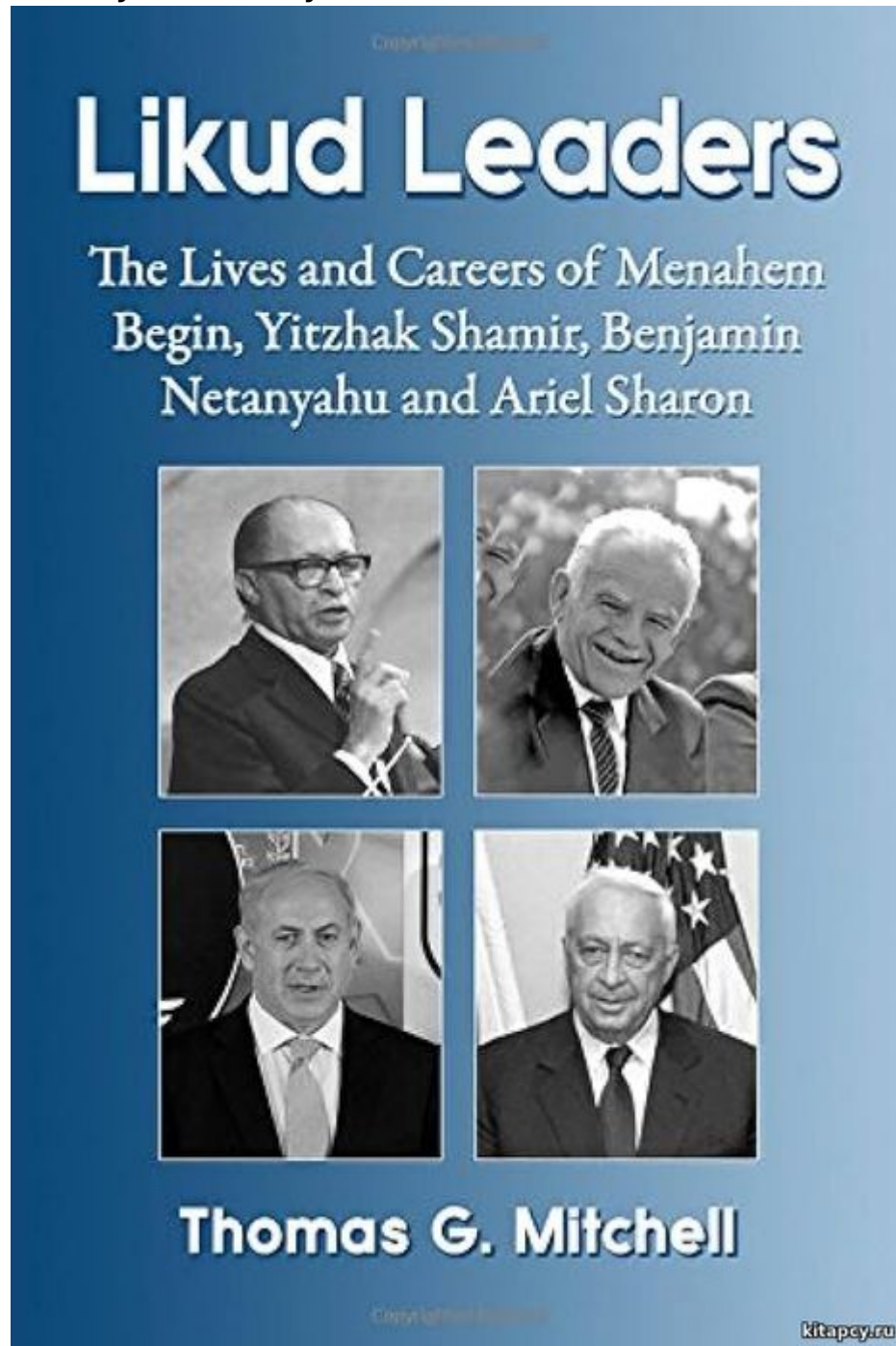
Konfliktiň esasy sebäplerinden hasaplanýan Balfur

deklarasiýasyndaky «jöhüt ýurdy» (home) üçin ulanylan adalganyň birmeňzeşini palestinalylar üçinem ulandy...

Karteriň bu çemeleşmesi ABŞ-nyň jöhüt gatlaklarynda we Ysraýylda sensassiýa seňseleme döretdi. Kartere goldaw SSSR-iň döwlet ýolbaşçysy Leonid Brežnewden geldi. Iki ýolbaşçy bilelikde jarnama gol çekdi:

«- Ysraýyl 1967-nji ýylda basyp alan ýerlerinden çekilmelidir...
– Palestin halkynyň kanuny hak-hukuklary kepillik astyna alynmalydyr».

Dowamy-da boldy:

Müsürin döwlet ýolbaşçysy Enwer Sedat ynanyp bolmajak işi etdi: Zol urşup ýören Ysraýyla gitdi-de, 1977-nji ýylda ysraýyl mejlisi Knessetde çykyş etdi.

Ysraýylam bu oýlanyşyklylyga gyzgyn sereden Işçi partiýasynyň häkimiýetine garşy ilkinji gezek sag koalisiýa «Likud» 1977-nji ýylda Menahem Beginin töwereginde birleşip, häkimiýet başyna geldi.

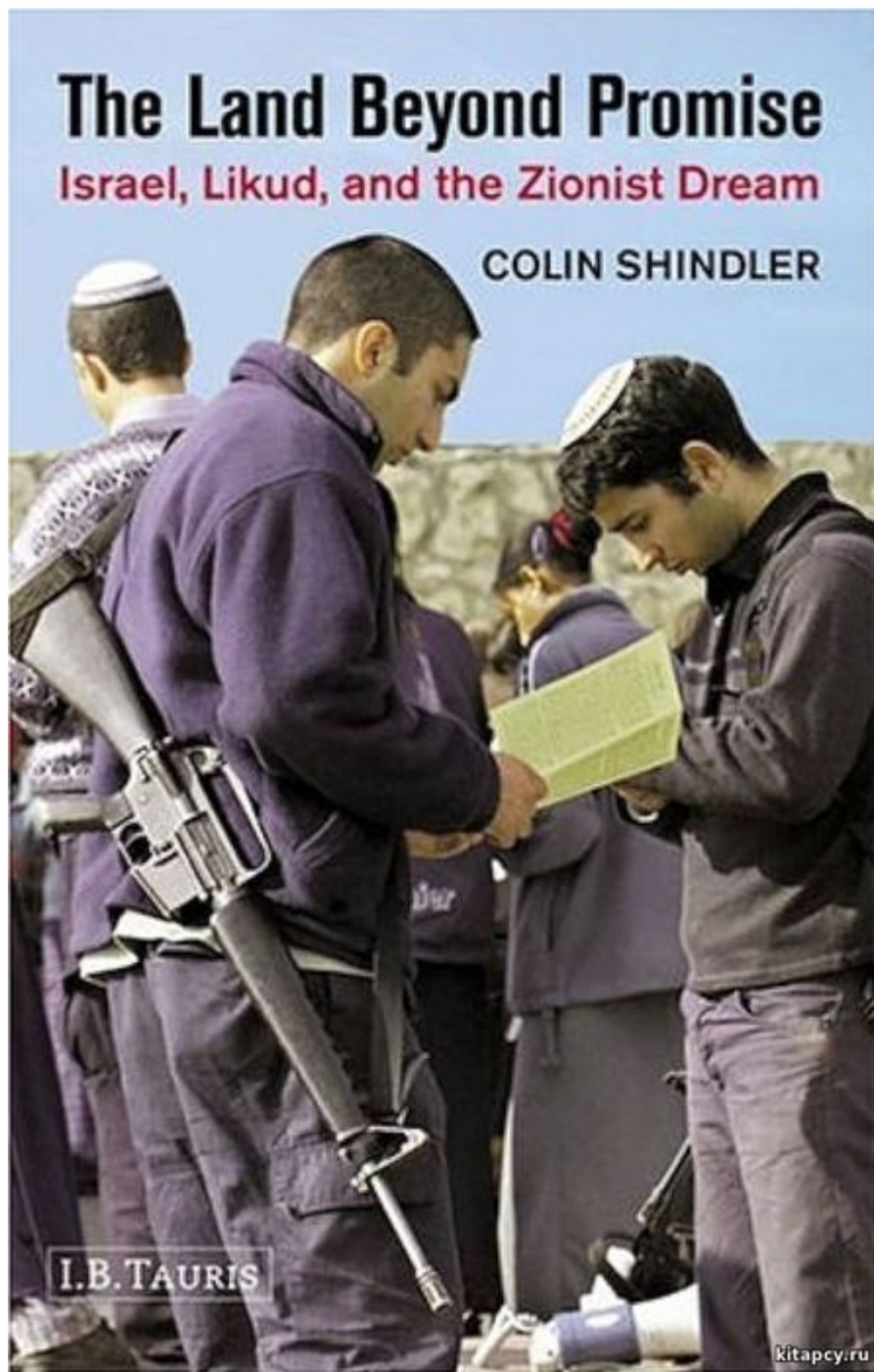
Şeýle-de bolsa «Likud» ekstremistleri ABŞ-na we Sowet Soýuzyna garşy gidip bilmedi. Karter Enwer Sedat bilen Menahem Begin 1978-nji ýylda amerikan prezidentleriniň dynç alýan «Camp David» rezidensiýasynda duşuşdyrды. Şol ýyl bu iki ýolbaşça Parahatçylyk boýunça Nobel baýragy berildi. (Beginin 91 adamyň wepat bolan «King David» otelini bombaladandygyna we 107 palestinalynyň wepat bolan «Deýr Ýasin» gyrgynçylygyna gatnaşandygyna garamazdan Nobel baýragyny almagy dürli çekişmeleri döredenem bolsa, parahatçylygyň ýola goýulmagy islenýärdi).

Ýaraşyk hiç wagtam bular ýaly ýakynlamandy. Fransuz çepçi intellektuallary Žan-Pol Sartr we Simon de Bowuar Gazä geldi. Günbatar mediýasy «iki döwletli» çözgüdiň tarapdarydy. Gaza Gongong ýaly bolmalydy!

«Işin» reňki 1979-njy ýylda üýtgemäge başlady. Ýakyn Gündogarda ilkinji gezek uly öwrülişik bolup geçdi: Eýran Yslam rewolýusiýasy...

Rewolýusioner şaýy kadrlaryň köpüsi Liwandaky Palestinany Azat ediş guramasynyň (PAEG) lagerlerinde taýýarlanypdy. Tähran köçeleri «Bir rewolýusiýa bilen iki rewolýusiýa» şygarlaryny ýokaryk galdyrýardy. Ikinji rewolýusiýa Palestinada bolup geçmelidi. Şol sebäpli Ysraýylyň Tährandaky ilçihanasy boşadylp, Palestinanyň ilçihanasy edildi. Homeýni bilen birinji duşuşanam PAEG-in başlygy Ýaser Arafat boldy.

Gelelin işin soňuna:

* * *

1979-njy ýylyň 4-nji noýabry.

ABŞ-nyň Tährandaky ilçihanasyna çozuldy, 444 ABŞ-ly ýesir alyndy! Bu waka Ýakyn Gündogardaky parahatçylygy ýola goýmak babatdaky alnyp barylýan gepleşikleri bökdemek bilenem çäklenmedi, Karteri wezipesinden pyzdyrdy! Täze prezident Ronald Reýgan SSSR bilen gatnaşyklary dartgynlylaşdyrdy we Palestina-Ysraýyl konfliktine Karterden tapawutly garady.

Yzyndan Enwer Sedat öldürildi.

Beginiň ýaraşyga gol çekmek babatdaky haýal-ýagallygy Daşary

işler ministri Moşe Daýan, Ezer Weýsman ýaly «bürgütleri-de» ýadatdy.

Oslo ylalaşygyna gol çeken premýer-ministr Izak Rabiniň janyna kast edilip, Arafata awy berlip öldürildi.

Detallart ýagdyryp oturmaýyn, bu topraklara hiç parahatçylyk geläýmedi. Çaknyşyklar bolsa şol dowam edip gitdi durdy...

Diňe soňky ýüz ýyl däl... Diňe musulman-jöhit çaknyşygy däl...

B.e.öňki XVIII asyrdan bäri Gaza bilen bir hatarda tutuş sebitde uruş bar. Munuň birinji sebäbi – Gündogar Ortaýer deňzindäki ýerleriň geosyýasy ähmiýeti!

Iki gadymy doganlyk halk el-ele bermese, sebite parahatçylygyň gelmegi mümkin däl.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 28.11.2023 ý. Publisistika